

## Biosphere reserves biosférické (biosférne) rezervácie – rezervy biosféry

Na jeseň 1993 sa v súvislosti s konštituovaním Slovenského národného komitétu programu UNESCO Človek a biosféra (MaB) diskutovalo o štatúte SNK MaB a programovej orientácii jeho práce. Vzhľadom na to, že jednou z priorit tohto výskumného programu je problematika nového funkčného typu území, pre ktoré sa u nás nie celkom šťastne zaužíval názov biosférická rezervácia, inicioval autor tejto poznámky diskusiu k slovenskej terminológii koncepcie „biosphere reserves“.

„16 rokov vyhlasovania a existencie území nazvaných **biosphere reserves, réserves de la biosphere** ukazuje, že sa nepodarilo zabrániť tomu, aby čoraz viac konvergovali k chráneným územiám klasického typu (rezervácie, národné parky). Originálny prínos tohto medzinárodného programu však bol práve naopak, v zdôraznení integrácie ochrany prírody a nekonfliktného využívania prírodného prostredia tak, ako bola neskôr formulovaná v medzinárodných stratégiách Naša spoločná budúcnosť a Staráme sa o Zem. V rozpore s pôvodným zámerom sa označenie biosférická rezervácia ako mašla uväzovalo na existujúce národné parky a iné prísne chránené územia.

Iniciátori programu biosférických rezervácií požadovali, aby územia tohto typu zahrnovali popri unikátnych ekosystémoch a reprezentatívnych ukážkach prírodných biotopov aj ukážky krajiny s tradičným využívaním a výrazne zmenené, príp. degradované ekosystémy, ktoré sa môžu v rámci tohto programu revitalizovať alebo renaturovať. Zmyslom takejto kacírkej miešanky je odstrániť v širokej verejnosti zakorenú predstavu, že hlavným poslaním ochrany prírody je obmedzovať hospodárske aktivity a prevažne najmä zakazovať. To v konečnom dôsledku vedie k vyárendovaniu územných kompetencií a rozšírenej mienke, že ochrana prírody sa má starať o „zverené“ chránené územia a ostatok je tu pre nerušené uspokojovanie ľudských materiálnych potrieb.

Kým v niektorých jazykoch a kultúrnych súvislostiach slovo reserve znamená rezerváciu, avšak nie len tú, v slovenčine sa jednoznačne spája s akousi konzerváciou a zákazom takmer všetkých aktivít. Získavať v takejto situácii podporu verejnosti pre tzv. biosférické rezervácie, čo z jej pohľadu znamená ďalšie zákazy a obmedzenia, je málo perspektívna námaha. Máme však šancu terminologicky, a potom aj koncepčne, dať jasne najavo, že rezervácia jej len špecifickým prípadom kultivovaného vzťahu človeka k prírodnému prostrediu. Potrebným, ale jedným z viacerých a zároveň nie izolovaných, ale integrovaných.

Pritom, ako všetci (aspoň všetci členovia NK MaB) dobre vieme, že rezervácia je skutočne len jednou zo 4 častí

(zón) a celá biosférická rezervácia musí kladť dôraz na dlhodobú udržateľnosť z hľadiska každodennej praxe, ako aj výchovy a verejnej podpory myšlienok, ktoré prešli aj do Agendy 21.

Tieto úvahy ma viedli k tomu, aby som sa pri schvaľovaní štatútu SNK MaB pokúsil upozorniť na strategický význam používania účelnej terminológie a navrhol zo zotrvačnosti používaný termín biosférické rezervácie postupne nahradiť označením **rezervy biosféry**, ktorý pokladám z hľadiska cieľov programu biosphere reserves za najúčelnejší.

Tento termín by sa mohol v štatúte používať paralelne s tam navrhovaným b. r., hoci aj v tom prípade by z jazykovedného hľadiska bolo správnejšie označenie **biosférne** (sférický sa týka guľovitého tvaru).“

Pre potrebnú zmenu hovorí aj to, že pred mnohými rokmi s podobnými pripomienkami vystúpili v Českej republike prof. Jeník a dr. Hejný a navrhovali namiesto termínu biosférické rezervácie používať **biosférní fondy**. Neuspeli, pretože sa rátať s tým, že názov biosférická rezervácia má väčšiu šancu dostať sa do zákona o ochrane prírody!

Po polroku, na júnovom zasadnutí, vyhodnotil SNK MaB názory jednotlivých členov, ale problém jednoznačne neuzavrel. Napriek tomu, že sa písomne vyjadrila iba časť členov komitétu, mienka bola rozdielna. Argumentáciu ku koncepcným súvislostiam síce väčšina akceptovala, ale ako protiargument sa uvádza, že netreba meniť vžitý termín.

Mikuláš J. Lisický

„Přírode nemůžeme poroučet jinak,  
než že ji poslechneme.“

Francis Bacon